

Het gevaarlijke simplisme van apocalyptiek

Iran

Het is riskant om de houding van Iran louter te zien als strijd van de fundamentalistische islam tegen het Westen. Dat speelt Iran in de kaart.

door **Behnam Taebi**

Opiniemakers in binnen- en buitenland beweren de laatste weken steeds vaker dat Iran een serieus gevaar vormt voor Israël en de rest van de wereld. De oorzaken zoeken zij in de apocalyptische inslag van de islam. De bekende oriëntalist Bernard Lewis bijvoorbeeld, heeft op 8 augustus in *The Wall Street Journal* uitvoerig uiteengezet waarom hij gelooft dat de islamitische republiek daadwerkelijk om religieuze redenen een nucleaire aanval op Israël zal uitvoeren.

Crisis is voor de Iraanse president Ahmadinejad geschenk uit de hemel

ren. Maar – is deze visie niet even reductionistisch als gevaarlijk? Een correcte analyse zal veel dieper moeten gaan en zich ook reken-schap moeten geven van de waai-er aan agenda's (ook van Amerika, Rusland, China...) die het conflict aldaar zo acuut maken. Ik wil dan ook stelling nemen tegen de te simplistische werkelijkheidsvisie van hen die het conflict in het Midden-Oosten willen reduceren tot een theologische strijd van de fundamentalistische islam tegen het Westen.

Op zoek naar verklaringen, verwijzen de aanhangers van deze visie vaak naar de overheidspropaganda van het bewind van Teheran. Zo laat Lewis gedocumenteerd zien dat de Iraanse overheid apocalyptiek in de schoolboeken propageert. Het huidige Iraanse regime beschikt inderdaad over een enorme propaganda-

machine en weet die perfect te gebruiken. Net als elke andere dictatuur wint het op deze manier zijn zieltjes. Maar of we daarmee óók de buitenlandse politiek van Iran kunnen verklaren dan wel voorspellen? Retoriek en realiteit zijn twee verschillende dingen.

Velen noemen het succes van Hezbollah de 'martelarenvisie', en dat is een van de hoofdbestanddelen van de apocalyptiek die de wereld zou bedreigen. Het martelaarschap moet absoluut niet verheerlijkt worden, maar we moeten ons realiseren dat het vaak een extreme reactie van de zwakkere is, en uit nood geboren. Wie hoop heeft, een toekomst ziet voor zichzelf, zijn land en volk, die kiest niet voor de dood.

Onlangs heeft de vrijdagsgebedspreker van Teheran uitgehaald naar Israël met de mededeling dat Irans langeafstandsraketten Tel Aviv kunnen bereiken. Dat is – met andere dreigementen – voor de aanhangers van de apocalyptische visie het ultieme bewijs dat Iran een heus gevaar vormt voor Israël. Maar de context van deze uitspraken wordt altijd achterwege gelaten: in Iran wordt op dit moment ernstig rekening gehouden met de mogelijkheid van luchtaanvallen van Israël op (nucleaire installaties van) Iran.

De Israëlische premier Olmert heeft laten weten het probleem rondom Iran zelf ter hand te zullen nemen, mocht de internationale gemeenschap niet daadkrachtig optreden *It takes two to tango*. Wanneer Israëls raketten Iran kunnen bereiken, waarom dan niet ook andersom? Is hier geen sprake van even angstige als ferme oorlogsretoriek, die wij kennen uit de Koude Oorlog? Van een andere orde zijn de inderdaad onsmakelijke uitspraken van president Ahmadinejad jegens Israël. Die zijn mijns inziens primair bedoeld voor de islamitische wereld, waar de haat tegen (de bezettingspolitiek van) Israël ongekend groot is. Ahmadinejad probeert hiermee vooral zichzelf te profileren.

Zo bezien is de signaleerde apocalyptiek vooral een vorm – de vorm die de vrees van Iran en zijn regime voor de boze buitenwereld aanneemt, en die er tegelijkertijd voor

zorgt dat de repressie naar binnen toe gelegitimeerd wordt. De 'Grote' en de 'Kleine Satan' (Amerika en Israël) zijn nuttige vijanden.

Men moet de huidige crisis zien tegen de historische en politieke achtergrond van het Midden-Oosten. Vanwege zijn ligging en de grote gas- en olievoorraden is Iran geopolitiek van onschatbare waarde. Het is sinds de revolutie van 1979 niet populair bij de VS, die met ondemocratische maar pro-westerse landen als Saoedi-Arabië nooit een probleem hebben gehad. Voor Iran vormen de militaire aanwezigheid van de VS in Irak, Afghanistan en

verschillende voormalige sovjetstaten, en de mogelijkheid van een aanval vanuit Israël een heuse dreiging, waartegen het bewind zich te weer wil stellen.

Het huidige bewind in Teheran verscherpt ontegenzeggelijk de crisis. Ahmadinejad, die zijn verkiezings-succes voornamelijk dankt aan zijn economische beloftes – hij wilde armoede en werkloosheid aanpakken en de kloof tussen rijk en arm verkleinen – geniet weinig populariteit, nu blijkt dat zijn beloftes vooral gebakken lucht zijn. Hij heeft na zijn benoeming weliswaar pensioenen en salarissen van ambtenaren ver-

hoogd, maar de inflatie heeft de verhoging inmiddels ruimschoots ingehaald. De huidige crisis is voor Ahmadinejad dus een geschenk uit de hemel: hij wordt ontlast van het inlossen van zijn verkiezingsbeloftes en kan elk ander geluid in het land het zwijgen opleggen.

De onvrede in Iran is groot, maar veel ruimte voor serieuze oppositie is er niet. Na het aannemen van de resolutie in de Veiligheidsraad verslechterde de sfeer merkbaar. De zedenpolitie was weer prominent aanwezig en *Shargh*, de grootste hervormingsgezinde krant, ontving een waarschuwing wegens 'het beledigen van religieuze en politieke figuren'. Waarmee de weg naar sluiting van deze krant lijkt te zijn geopend.

Wie de crisis in het Midden-Oosten in een eenzijdig theologisch denkkader als de apocalyptiek probeert te plaatsen, doet de werkelijkheid onrecht en draagt, ongewild of niet, bij tot een geestelijk klimaat, waarin een volgende oorlog in het Midden-Oosten als onvermijdelijk gezien zal worden. De realiteit van het Midden-Oosten is complexer en voor Iran houdt dat concreet in dat het voortduren en escaleren van de crisis het gruwelbewind van Ahmadinejad steeds steviger in het zadel houden. Daar is niemand bij gebaat.

Behnam Taebi is docent ethiek en techniek aan de TU Delft en mede-oprichter van de Campagne Geen Oorlog Tegen Iran.



Iran is mede door zijn grote olievoorraden een machtsfactor van belang in het Midden-Oosten. Hier een benzinepomp in de hoofdstad Teheran.

FOTO AFP